

รูปแบบการวัดระดับชาวพุทธด้วยคะแนนพฤติกรรม
A Model of Measuring Levels of Buddhist Followers
through Behavior Scores

ประเชิญ ชื่นรักชาติ, Prachim Chuenrukchart¹

พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์, Phrakhrusiripariyatyanusath²

พิสิฐรุทธิ์ โคตรสุโพธิ์, Phisit Kotsupho³

E-mail : srukchart@yahoo.com

Received: April 28, 2021 Revised: May 5, 2021

Accepted: May 28, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความหมายของคำว่าชาวพุทธในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) ศึกษาระบบคะแนนพฤติกรรมของบริษัทไฟโก้ เพื่อนำแนวคิดและวิธีการมาประยุกต์ใช้ 3) เสนอรูปแบบการวัดระดับชาวพุทธด้วยคะแนนพฤติกรรม ตามแนวทางของระบบคะแนนพฤติกรรมไฟโก้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลสมการทดสอบวัดระดับภาคสนาม เครื่องมือทดสอบสร้างด้วยกูเกิ้ลแอสส์ ข้อมูลและการประเมินผลถูกบันทึกในเครื่องมือ คำถามเป็นแบบปรนัย เสนอผลการวิจัยด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ในภาษาไทย มีคำที่สื่อความหมายถึงชาวพุทธหลายคำ เช่น พุทธศาสนิกชน แต่ใช้กันอย่างไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอน เมื่อสืบค้นในพระไตรปิฎก พบว่ามีมากกว่า 35 คำ เช่น บริษัท สวาก ผู้วิจัยได้เสนอโครงสร้างชาวพุทธ 5 ระดับตามนัยแห่งสิกขาบทวิภังค์แห่งปฐมปาราชิก ในวันัยปิฎก ได้แก่ ภิกษุ-ภิกษุณี สามเณร-สามเณรี อารามิก-อารามิกินี อุบาสก-อุบาสิกา และคฤหัสถ์ (ชาวพุทธทั่วไป) 2) บริษัทไฟโก้ ในสหรัฐอเมริกา ได้สร้างระบบคะแนนพฤติกรรม โดยนำข้อมูลของลูกค้านำมาวิจัยแล้วคำนวณออกมาเป็นคะแนน

¹ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

² บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

³ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

มีแนวคิดสำคัญคือ พฤติกรรมของคนวัดกันได้ 3) ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการวัดระดับชาวพุทธขึ้นตามแนวทางระบบคะแนนไฟโก้ และได้เลือกชาวพุทธทั่วไปและอุบาสก-อุบาสิกาเป็นผู้ทดสอบ คำถามมี 2 ชุด วิธีการประเมินผลและการตีความหมายใช้สถิติเชิงพรรณนาและมาตรประมาณค่า 5 ระดับของลิเคอร์ท์ ผลการทดสอบคือ 14 คนในระดับแย่มาก-พอใช้ 32 คนในระดับปานกลาง 19 คนในระดับดี-ดีมาก 2 คนได้คะแนนศูนย์ องค์ความรู้ที่ได้รับคือ ความหมายที่ชัดเจนของคำว่าชาวพุทธ โครงสร้างใหม่ของชาวพุทธ และรูปแบบการวัดระดับชาวพุทธ

คำสำคัญ: (ชาวพุทธ), (คะแนนพฤติกรรม), (บริษัทไฟโก้)

Abstract

This research article has three objectives: 1) To find a clear meaning of the Thai word “*Chaobuddh*” (Buddhists) in the Buddhist scriptures, 2) to acquire and apply knowledge and ideas from the FICO’s Behavior scoring system, and 3) to create a model for measuring levels of being a Buddhist, following the FICO Scoring system’s guidelines. It was qualitative research mixed with experimental exercises. The experimental tool was built with the Google apps where data and evaluations were collected and made. Questionnaires were a type of multiple choices. The test result was presented in descriptive statistics. The research results were: 1) In Thai language, many words conveying the meaning of *Chaobuddh*, i.e., *Buddhasasanikajon* used widely without rules. In the Tipitaka, more than 35 of such words were found, e.g., “*Parisa*” “*Sāvaka*”. Following the meaning given in *Sikkhāpadavibhamga* of *Pathamapārājika* in the Vinayapitaka, a new Buddhist structure was proposed: *Bhikkhu–Bhikkhunī* (male–female monks), *Sāmanera–Sāmanerī* (male–female novices), *Ārāmika–Ārāminī* (male–female lay monastics), *Upāsaka–Upāsikā* (male–female lay devotees), and *Grihastha* (male–female lay followers). 2) FICO, a company in the USA, introduced a system called Behavior Scoring where clients’ behavioral data are analyzed and translated into scores. The system’s basic principle is that human behavior could be measured. 3) A model for measuring Buddhist levels was constructed, based on the FICO scoring system’s guidelines. Groups of *Grihastha* and *Upāsaka–Upāsikā* were chosen for testing. Two sets of questionnaires were created, one for each. Descriptive statistics and the Likert’s Five–Level scaling were used as the methodology for testing and result interpretations. Test results were: 14 in the poor–fair levels, 32 in the average level, 19 in the good–very good levels, and 2 with zero scores.

New knowledge acquired from this research was: a clear meaning of the word “*Chaobuddh*”, a new structure of Buddhist followers, a model for measuring the levels of Buddhists.

Keywords: (Buddhist followers), (Behavior scores), (FICO.)

1. บทนำ

พุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 เป็นต้นมา แบ่งได้เป็น 4 ยุค คือ⁴ ยุคแรกเป็นพุทธศาสนาแบบเถรวาท เมื่อราว พ.ศ. 218 ยุคที่สองเป็นพุทธศาสนาแบบมหายาน เมื่อราว พ.ศ. 1300 ยุคที่สามเป็นพุทธศาสนาแบบพุกาม เมื่อราว พ.ศ. 1600 และยุคที่สี่เป็นพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ เมื่อราว พ.ศ. 1800 ตลอดระยะเวลาสองพันกว่าปีที่ผ่านมา พุทธศาสนาได้แพร่ขยายไปแทบทุกส่วนของประเทศไทย ก่อให้เกิดวัฒนธรรมและประเพณีที่อิงอยู่กับหลักธรรมคำสอนและแนวปฏิบัติของพุทธศาสนา วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย กลายเป็นวิถีพุทธที่เด่นชัดและเป็นสัญลักษณ์ของคนไทยที่คนต่างชาติรู้จักและยกย่อง สังคมชาวพุทธมีวัดเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทั้งทางศาสนาและทางสังคม ตลอดจนเป็นแหล่งของการศึกษาทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรมมาเป็นเวลานาน ภาษาบาลีและสันสกฤตที่ใช้จารึกคำสอนของพุทธศาสนา ได้แทรกซึมหลังไหลเข้ามาสู่ภาษาไทยเป็นจำนวนมาก โดยผ่านการเรียนรู้ทางคัมภีร์ศาสนาและการประยุกต์ใช้หรือประดิษฐ์คำขึ้นมาใหม่ เนื่องด้วยผู้คนที่อยู่ในดินแดนแห่งนี้มีความเชื่อเรื่องผีและนับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในบางช่วง จึงมีการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อเหล่านั้น⁵ เกิดเป็นพุทธศาสนาแบบไทยๆ ขึ้นมา ภายหลัง เมื่อมีผู้พยายามชักนำชาวพุทธเข้าสู่ความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมแก่นแท้ของพุทธศาสนา จึงเกิดการเปรียบเทียบว่านี้ชาวพุทธแท้และนั่นชาวพุทธเทียม นับเป็นประเด็นที่ควรสืบค้นให้กระจ่างว่า คำว่าชาวพุทธนั้นหมายความว่าอย่างไร มีหลักธรรมวินัยที่บ่งชี้ความเป็นชาวพุทธหรือไม่ มีวิธีการที่ใช้วัดความเป็นชาวพุทธหรือไม่และอย่างไร

ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า ความหมายและหลักธรรมวินัยของชาวพุทธนั้นมีปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนาและเอกสารภาษาไทย ในส่วนแห่งการวัดระดับชาวพุทธ แนวคิดที่สามารถนำมา

⁴ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พระพุทธศาสนาในเอเชีย**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2540), หน้า 142-147.

⁵ ฟั้น ดอกบัว, รศ., **พระพุทธศาสนากับคนไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ศิลปบรรณาการ, 2542), หน้า 44-46.

ประยุกต์ใช้ได้คือระบบคะแนนไฟโก้ ที่นำพฤติกรรมของคนมาวิเคราะห์แล้วสร้างคะแนนวัดระดับขึ้นมา เรียกกันว่า คะแนนพฤติกรรม (Behavior Score) พุทธศาสนาเป็นกรรมวาที เน้นสอนเรื่องกรรมและผลของกรรม เราอาจนำระบบคะแนนพฤติกรรมของบริษัทไฟโก้มาประยุกต์ใช้กับพระพุทธศาสนาได้ กล่าวคือ ใช้คำนิยามของคำว่าชาวพุทธและหลักธรรมวินัยที่เกี่ยวข้องได้มาเป็นกรอบ ใช้พฤติกรรมที่เป็นตัวบ่งชี้ความเป็นชาวพุทธ เช่น การตัดกบฏ การรักษาศีล การเจริญภาวนามาเป็นข้อมูล แล้วสร้างรูปแบบการวัดระดับชาวพุทธขึ้นมา ตามแนวทางของระบบคะแนนไฟโก้ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 1) จากการศึกษา คือ ความหมายที่ชัดเจนของคำว่าชาวพุทธและรูปแบบการวัดระดับชาวพุทธ การเข้าใจความหมายและโครงสร้างชาวพุทธที่ชัดเจน จะช่วยสร้างแนวทางที่เหมาะสมในการให้การศึกษาและสร้างกิจกรรมแก่ชาวพุทธแต่ละประเภท ส่วนรูปแบบการวัดระดับจะช่วยเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวัดระดับ 2) จากการทดสอบวัดระดับ คือ ในมุมมองของปัจเจกบุคคล ได้ทราบระดับความเป็นชาวพุทธของผู้ทดสอบตามกรอบที่ตั้งไว้ ในมุมมองของสังคม ถ้าองค์กรทางพุทธศาสนา เช่น วัดหรือคณะสงฆ์ ได้นำแนวคิดและวิธีการไปใช้จริง องค์กรจะได้ทราบสถานการณ์ของสมาชิกในสังคมชาวพุทธชัดเจนขึ้น อีกทั้งสามารถใช้เป็นข้อมูลและเครื่องมือในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงนโยบาย การบริหาร และปฏิบัติการ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการวัดระดับชาวพุทธด้วยคะแนนพฤติกรรม” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

- 2.1 เพื่อศึกษาความหมายของคำว่าชาวพุทธในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษาระบบคะแนนพฤติกรรมของบริษัทไฟโก้ แล้วนำแนวคิดและวิธีการมาประยุกต์ใช้
- 2.3 เพื่อเสนอรูปแบบการวัดระดับชาวพุทธด้วยคะแนนพฤติกรรม ตามแนวทางระบบคะแนนพฤติกรรมของบริษัทไฟโก้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยแบบคุณภาพเชิงเอกสาร ผสมกับการทดสอบภาคสนาม โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาวิเคราะห์หาความหมายของคำว่าชาวพุทธและโครงสร้างของชาวพุทธ รวมทั้งสืบค้นหลักธรรมวินัยที่ชาวพุทธแต่ละระดับพึงปฏิบัติ แล้วนำมาใช้เป็นกรอบในการสร้างชุดคำถามเพื่อการวัดระดับชาวพุทธ ตามแนวคิดและวิธีการของระบบคะแนนพฤติกรรมไฟโก้ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาด้านเนื้อหาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถา และคัมภีร์อื่นๆ และเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ หนังสือ งานนิพนธ์ และ

ข้อเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความหมายของคำว่าชาวพุทธ โครงสร้างชาวพุทธ และหลักธรรมวินัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับระดับของชาวพุทธในโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบบคะแนนพฤติกรรมของบริษัทไฟโก้ จากหนังสือ งานนิพนธ์ และข้อเขียนต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลออนไลน์ เพื่อนำแนวคิดและวิธีการมาประยุกต์ใช้ขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมไว้ เพื่อศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อของการวิจัย แล้วนำมาเรียบเรียงเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชาวพุทธและระบบคะแนนพฤติกรรมไฟโก้

ขั้นตอนที่ 4 สร้างรูปแบบการวัดระดับชาวพุทธ ซึ่งประกอบด้วย 1) เลือกตัวแปรเพื่อสร้างชุดคำถาม 2) การคำนวณคะแนน 3) การตีความหมายของคะแนน และ 4) การอภิปรายผล

ขั้นตอนที่ 5 สร้างเครื่องมือและทำการทดสอบตามรูปแบบการวัดระดับชาวพุทธข้างต้น มีขั้นตอนคือ

1. สร้างคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำหรับการวัดระดับ โดยใช้กูเกิ้ลแอปส์ คำถามมี 2 ชุด ได้รับการตรวจสอบจากผู้ชำนาญการ 3 ท่าน เพื่อความเที่ยงตรงของคำถาม

2. กำหนดผู้ทดสอบเป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับชาวพุทธทั่วไป ได้แก่ นักเรียนและนักศึกษา 2) ระดับอุบาสก-อุบาสิกา ได้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของวัดเป็นประจำ กลุ่มละ 20 คน การเลือกเฉพาะชาวพุทธ 2 ประเภทนี้ในการทดสอบ เพราะเป็นกลุ่มชาวพุทธใหญ่สุด มีบทบาทและหน้าที่ไม่ชัดเจน เหตุผลที่กำหนดผู้ทดสอบไว้เพียง 60 คน คือ 1) การทดสอบมีได้มุ่งจำนวนแต่มุ่งการแสดงให้เห็นว่า การวัดระดับชาวพุทธด้วยวิทยาการสมัยใหม่เป็นสิ่งที่ทำได้ และเครื่องมือที่สร้างขึ้นใช้ได้ผลจริง 2) ครอบคลุมกลุ่มคนโดยรวมคือ เด็ก หนุ่มสาว และผู้ใหญ่

3. ประมวลผลการทดสอบ คอมพิวเตอร์โปรแกรมมีฟังก์ชันประมวลผลออกมาเป็นคะแนนพฤติกรรม คะแนนรวมบ่งชี้ถึงระดับความเป็นชาวพุทธตามกรอบและเกณฑ์ที่กำหนดไว้ กล่าวคือ คะแนนรวมอยู่ในระหว่าง 0-10 คะแนน การจัดระดับใช้มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับของลิเคอร์ท⁶ แยก: 0.1-2.0 พอใช้: 2.1-4.0 ปานกลาง: 4.1-6.0 ดี: 6.1-8.0 ดีมาก: 8.1-10.0 คะแนนศูนย์ไม่ได้รับการจัดอันดับ ข้อมูลและผลการประเมินถูกบันทึกไว้ในเครื่องมือ ซึ่งสามารถส่งคะแนนและคำอธิบายผลไปให้ผู้ทดสอบทางอีเมลได้

ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์และประเมินผลการทดสอบ ด้วยสถิติเชิงพรรณนา เช่น มัธยฐาน ค่าเฉลี่ย %

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลและนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

⁶ Wikipedia, Likert scale, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://en.wikipedia.org/wiki/Likert_scale, [10 มกราคม 2565].

4. ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1: เพื่อศึกษาความหมายของคำว่าชาวพุทธในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ในพระไตรปิฎก มีคำที่สื่อความหมายถึงชาวพุทธมากกว่า 35 คำ เช่น สมณะ-สมณิ ภิกขุ-ภิกขุณี สามเณร-สามเณรี อุบาสก-อุบาสิกา เมื่อนำคำเหล่านี้มาใช้ในภาษาไทย มีวิธีการที่ต่างกันออกไป เป็นต้นว่า 1) นำมาใช้ตรงตัว เช่น สมณะ สามเณร 2) ใช้คำสันสกฤตแทน เช่น ภิกษุ-ภิกษุณี 3) สร้างคำขึ้นใหม่ เช่น พุทธศาสนิก พุทธิก 4) สร้างคำขึ้นใหม่โดยผสมระหว่างคำไทยและคำบาลี เช่น ชาวพุทธ คำว่า “พุทธศาสนิกชน” ไม่มีในพระไตรปิฎก มาปรากฏในพระธรรมเทศนาเรื่อง “พระราชประวัติและพงศาวดารกรุงเทพ”⁷ ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ในสมัยรัชกาลที่ 5 คำว่า “พุทธมามกะ” มีปรากฏในพระไตรปิฎกเพียงแห่งเดียว ที่เหลือใช้เพียงคำว่ามามกะ หมายถึงผู้รับพระรัตนตรัยเป็นของตน พิธีปฏิญาณตนเข้าเป็นพุทธมามกะเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยนำแบบอย่างจากการปฏิญาณตนเป็นอุบาสกมาใช้ คำว่า “พุทธิก”⁸ แปลว่าผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า ไม่มีในพระไตรปิฎก แต่มีใช้ในภาษาไทย เช่น ยิวพุทธิกะ คำว่า “ชาวพุทธ” ไม่ปรากฏในหลักฐานหรือเอกสารโบราณ เช่น ศิลาจารึกสมัยสุโขทัยหรือวรรณกรรมสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น อีกทั้งไม่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 แต่มาปรากฏในฉบับ พ.ศ. 2525⁹ ว่า “ชาว น. ... นับถือศาสนาพร้อมกัน เช่น ชาวพุทธ ชาวคริสต์”

โดยทั่วไป คำที่สืบค้นได้ในพระไตรปิฎกมีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมวินัยบางอย่าง ซึ่งเราสามารถนำมาเชื่อมโยงเข้าหากันและระบุว่าเป็นเป็นข้อวัตรปฏิบัติของชาวพุทธประเภทนั้นๆ ได้ เช่น คำว่า “สมณะ” หรือ “ศากยบุตร” เกี่ยวเนื่องกับนิสสัย 4 และอภรณ์ยิกจ 4¹⁰ คำว่า “อุบาสก” เกี่ยวเนื่องกับอุบาสกธรรม¹¹ คำว่า “คฤหัสถ์” เกี่ยวเนื่องกับคิหิวินัยในสิงคาลกสูตร¹² ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มของคำที่ค้นพบเข้ากับโครงสร้างของบริษัท 4 เช่น 1) สมณะและศากยบุตรจัดเข้าในกลุ่มภิกษุ 2) ทายก อุปัฏฐาก ไวยาวัจกร อารามิก พุทธมามกะ จัดเข้าในกลุ่มอุบาสก เป็นต้น

⁷ กองวิชาการ กระทรวงธรรมการ, **เทศนาพระราชประวัติและพงศาวดารกรุงเทพมหานคร** (พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2481), หน้า 145.

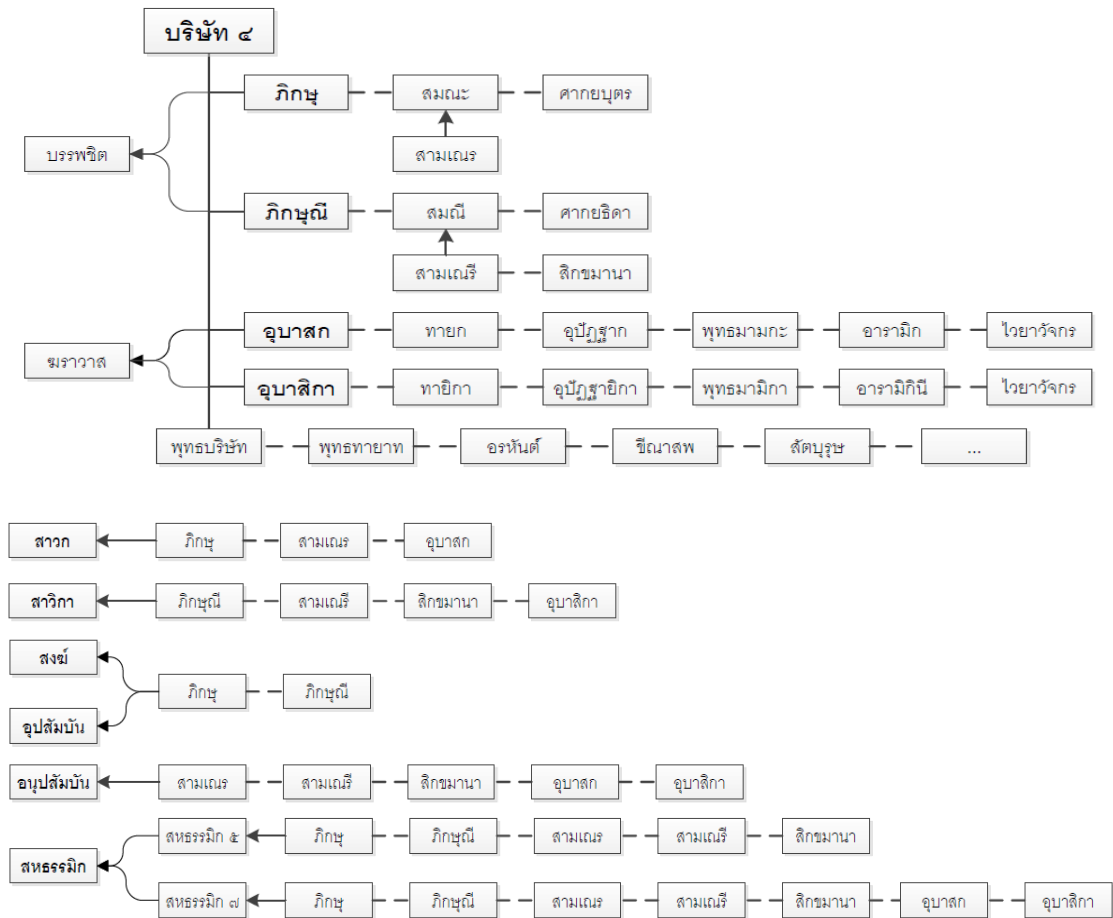
⁸ ป. หลงสมบุญ, พันตรี, **พจนานุกรม มคอ-ไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (พระนคร: ร้านเรื่องปัญญา, ม.ป.ป), หน้า 530.

⁹ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525), หน้า 266.

¹⁰ วิ.ม. (ไทย) 4/129/198-199.

¹¹ อง.ปญจก. (ไทย) 22/176/293.

¹² ที.ปา. (ไทย) 11/242-274/199-218.

ภาพที่ 1 - คำที่สื่อความหมายถึงชาวพุทธในโครงสร้างบริษัท 4 และคำที่ใช้ร่วมกัน

การแบ่งชาวพุทธเป็นกลุ่มในลักษณะต่างๆ มีปรากฏอยู่หลายแห่งในเอกสารภาษาไทย เช่น 1) ชาวพุทธชั้นนำ (อุบาสก-อุบาสิกา) และชาวพุทธทั่วไป¹³ 2) คฤหัสถ์ (กามโมคิชน) และอนาคาริก (ภิกษุสังฆะ)¹⁴ 3) มนุษยชน (ผู้ปฏิบัติตามศีล 5) และกัลยาณชน (ผู้ปฏิบัติกุศลกรรมบถ 10)¹⁵ 4) พุทธมามกะ (ผู้นับถือพระพุทธเจ้า) อุบาสกะ (ผู้ใกล้ชิด คือไม่เพียงแต่นับถือ แต่ปฏิบัติตามคำสอนด้วย) และอุปลัมปันนะ (พระสงฆ์)¹⁶

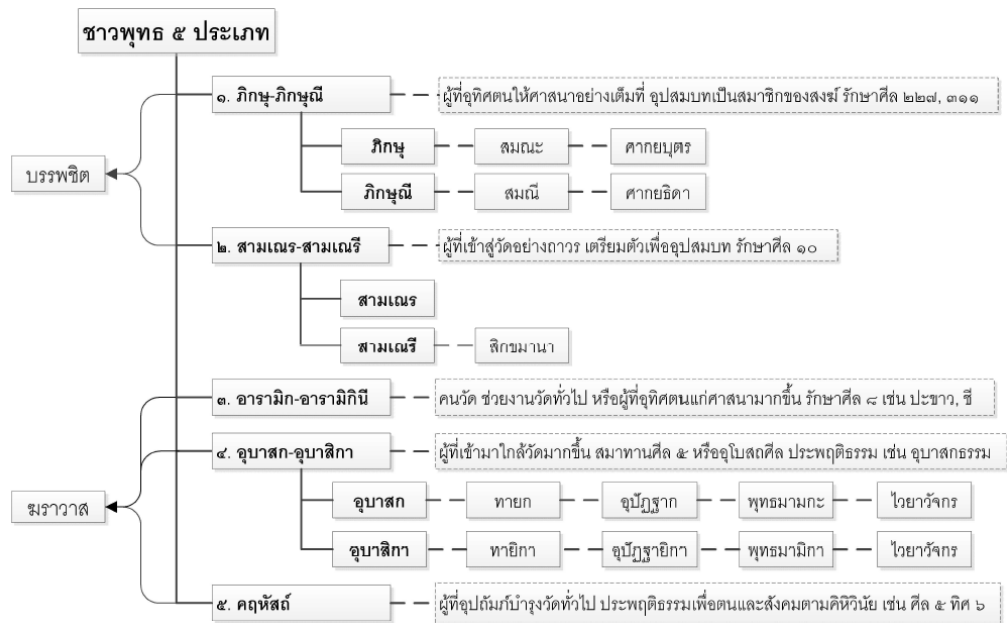
¹³ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **ธรรมนุญชิวิต**, (นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน, 2541), หน้า 10.

¹⁴ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **สยามสามไตร**, พิมพ์ครั้งที่ 1, (นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน, 2552), หน้า 204-205.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 207-214.

¹⁶ พ.อ. ปิ่น มุทุกันต์, **ต้นเกิดชาวพุทธ-แนวทางบำเพ็ญบารมี**, (พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา กรมศาสนา, 2509), หน้า 7.

ผู้วิจัยได้เสนอการจัดกลุ่มชาวพุทธอีกลักษณะหนึ่ง คือ จัดตามความใกล้ชิดพระศาสนา ตามนัยที่ปรากฏในลิกขาบทวิภังค์แห่งปฐมปาราชิก¹⁷ ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ... ปรารภจะลิก ... ปรารภจะเป็นคฤหัสถ์ .. เป็นอุบาสก ... เป็นคนวัด ... เป็นสามเณร ...” ขยายความว่า ตามนัยแห่งลิกขาบทวิภังค์ มีชาวพุทธอยู่ 5 ประเภท คือ คฤหัสถ์ อุบาสก(-อุบาสิกา) อารามิก(-อารามิกินี) สามเณร(-สามเณรี) และภิกษุ(-ภิกษุณี) คำว่าอารามิกหมายถึงคนวัด เป็นคำที่ไม่ใช้กันในภาษาไทย โบราณเรียกว่าข้าพระหรือขุนโขน ในปัจจุบันเทียบได้กับปะขาวหรือแม่ชี การจัดกลุ่มโดยนักปราชญ์ทางศาสนาที่กล่าวมาข้างต้นสอดคล้องเข้ากันได้กับชาวพุทธ 5 ประเภทนี้

ภาพที่ 2 – การแบ่งกลุ่มชาวพุทธ 5 ประเภทตามความใกล้ชิดพระศาสนา

การจัดกลุ่มตามความใกล้ชิดพระศาสนา สะท้อนให้เห็นภาพของสังคมชาวพุทธเด่นชัดขึ้น นั่นคือ แทนที่จะแบ่งสังคมชาวพุทธเป็น 2 ประเภทคือพระกับฆราวาส แต่แบ่งย่อยออกไปเป็น 5 ประเภท เมื่อต้องการจะกล่าวถึงชาวพุทธประเภทใด ก็จะไปถึงประเภทนั้นโดยตรง ในส่วนแห่งการพัฒนาตนตามวิถีพุทธ จะเห็นลำดับพัฒนาการที่ชัดเจน คือ จากคฤหัสถ์ (ชาย-หญิง) สู่อุบาสก-อุบาสิกา อารามิก-อารามิกินี สามเณร-สามเณรี และภิกษุ-ภิกษุณี ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า คฤหัสถ์ เป็นชาวพุทธระดับทั่วไป เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด เมื่อคฤหัสถ์ได้เพิ่มพูนด้านการศึกษาและการปฏิบัติ จึงปฏิญาณตนเป็นอุบาสก-อุบาสิกา มีวัตรปฏิบัติที่ใกล้พระศาสนามากขึ้น เมื่อมีศรัทธาแก่กล้าก็นำตนเข้าสู่สถานะหรือสภาวะที่สูงขึ้นไป กล่าวคือ เป็นอารามิก-อารามิกินี สามเณร-สามเณรี หรือภิกษุ-ภิกษุณี การจัดกลุ่มตามความใกล้ชิดพระศาสนาอย่างนี้ ช่วยให้เข้าใจความหมายของคำว่าชาวพุทธ

¹⁷ วิ.มหา. (ไทย) 1/45/34.

และหลักธรรมวินัยที่ชาวพุทธแต่ละประเภทพึงประพฤติปฏิบัติแน่นอนขึ้น ช่วยให้เห็นภาพของสังคมชาวพุทธทั่วไปชัดเจนขึ้น ช่วยให้การสื่อสารระหว่างชาวพุทธด้วยกันหรือกับคนภายนอกง่ายขึ้น และช่วยตอบคำถามเรื่องชาวพุทธแท้ชาวพุทธเทียมได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 2: เพื่อศึกษาระบบคะแนนพฤติกรรมของบริษัทไฟโก้ แล้วนำแนวคิดและวิธีการมาประยุกต์ใช้ ผลการวิจัยพบว่า บริษัทแฟร์ไอแซค (Fair, Isaac and Co.) มีชื่อย่อว่า FICO (ไฟโก้) ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1956 ได้พัฒนาระบบคะแนนไฟโก้ (FICO Scoring System) โดยใช้วิธีการทางคณิตศาสตร์และสถิติมาวิเคราะห์วิจัยข้อมูลด้านพฤติกรรมของลูกค้า เช่น การใช้จ่าย การเป็นหนี้ การจ่ายหนี้ เป็นต้น แล้วนำมาคำนวณเป็นคะแนน เรียกกันว่า คะแนนไฟโก้ (FICO Score) โดยทั่วไปมี 550 คะแนน อยู่ในระหว่าง 300-850 ระบบคะแนนแตกต่างกันไปตามประเภทของธุรกิจ เช่น กิจการธนาคาร ระบบการเงิน สินเชื่อด้านบ้านและรถยนต์ หรืออื่นๆ ตัวเลขของคะแนนบ่งชี้ถึงสถานะและความเป็นไปได้ของลูกค้าว่าจะดีหรือแย่อย่างไรในอนาคต เช่น คะแนน 300-579 แย่, คะแนน 580-669 พอใช้, คะแนน 670-739 ดี คะแนนสูงขึ้นเท่าไร ความเสี่ยงต่อการสูญหนี้ของเจ้าหนี้ก็ลดลงเท่านั้น

คะแนนไฟโก้มีอยู่ 2 ประเภทคือ 1) คะแนนพฤติกรรม (Behavior Score) เป็นระบบคะแนนที่พัฒนามาแต่เริ่มแรก โดยนำข้อมูลที่บริษัทหรือองค์กรมีอยู่มาศึกษาวิเคราะห์และสร้างระบบ เมื่อพัฒนาเสร็จแล้วก็นำไปใช้ในบริษัทหรือองค์กรนั้นๆ 2) คะแนนเครดิต (Credit Score) เป็นระบบที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้สาธารณชนใช้ร่วมกัน โดยใช้ข้อมูลจากเครดิตบูโร (Credit Bureau) ความแตกต่างของระบบคะแนนทั้ง 2 ประเภทอยู่เพียงข้อมูลที่นำมาใช้ แต่ขั้นตอนในการสร้างระบบคล้ายกัน ในปัจจุบัน ระบบคะแนนไฟโก้เป็นระบบมาตรฐานของระบบคะแนนทั้งหลายและถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายไปทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทย ในสหรัฐอเมริกาปัจจุบัน 9 ใน 10 ของการอนุมัติเครดิตและสินเชื่อหรือการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ใช้ระบบคะแนนไฟโก้¹⁸ ตามสถิติ ในแต่ละปี มีการซื้อขายคะแนนไฟโก้เพื่อไปใช้เป็นเครื่องมือในการอนุมัติเครดิตหรือสินเชื่อประมาณ 10 พันล้านครั้ง คนใช้ไฟโก้สกอร์ 27 ล้านครั้งต่อวัน¹⁸

ขั้นตอนการสร้างคะแนนไฟโก้เป็นความลับของบริษัทไฟโก้ บริษัทเพียงเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูล (ตัวแปร) สำคัญที่นำมาใช้ในการสร้างระบบ 5 ตัว เช่น ประวัติการจ่ายหนี้ จำนวนที่เป็นหนี้ เป็นต้น มีผู้นำเอาขั้นตอนการสร้างระบบมาเขียนให้สาธารณชนได้ศึกษาอยู่บ้าง ซึ่งพอสรุปได้

¹⁸ Sipes, Jeff, *An Inside Look at FICO Scores*, (Blue Water Credit, Kindle Edition, 2019), Location 208-236.

คือ¹⁹ 1) การเตรียมข้อมูลที่จะใช้ 2) การปรับข้อมูล เพื่อสามารถนำไปใช้ในการศึกษาวิเคราะห์และคำนวณ 3) การคัดเลือกตัวแปรเด่นที่มีพลังในการพยากรณ์สูง 4) การทดสอบโมเดลและการแปรผล เพื่อให้แน่ใจว่าโมเดลที่สร้างมาใช้งานได้ดีกับสถานการณ์จริง ผลผลิตจากขั้นตอนทั้ง 4 ดังกล่าวเรียกกันว่า “สกอร์การ์ด” ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ตัวแปร เช่น อายุ, รายได้ 2) อันตรภาคชั้น เช่น ช่วงอายุ 22-25, 26-28 3) คะแนน เช่น อายุ 22-25 ได้ 120 คะแนน, อายุ 26-28 ได้ 185 คะแนน สกอร์การ์ดมีลักษณะเหมือนตารางค้นหาคะแนน (Lookup Table) คะแนนรวมจากตัวแปรต่างๆ ในตารางคือคะแนนไฟโก้ นักวิเคราะห์ข้อมูลจะกำหนดอัตราความเสี่ยงของการสูญหนี้จากคะแนนรวมนี้ไว้ เช่น คะแนนต่ำกว่า 600 มีความเสี่ยงสูงมาก เจ้าของธุรกิจมักปฏิเสธการกู้ยืมหรือการให้เครดิตทันที ผู้ที่ได้คะแนน 600-619 มีอัตราการเสี่ยงต่อการเป็นหนี้สูญ 1 ใน 50 คน เมื่อคะแนนเพิ่มขึ้นทุกๆ 20 คะแนน ความเสี่ยงจะลดลงเป็นทวีคูณ เช่น คะแนน 620-639 มีอัตราการเสี่ยงที่ 1 ต่อ 100, คะแนน 640-659 มีอัตราการเสี่ยงที่ 1 ต่อ 200 เป็นต้น ในสายตาของเจ้าของธุรกิจ คะแนนยิ่งสูงยิ่งดี เพราะมีความเสี่ยงต่อการเป็นหนี้เสียน้อยและมีกำไรสูง

ข้อมูลที่น่ามาใช้ในการสร้างคะแนนไฟโก้มี 2 ส่วนคือ 1) ข้อมูลส่วนตัว เช่น อายุ การงาน 2) ข้อมูลทั่วไป เช่น การใช้จ่าย การเป็นหนี้ ข้อมูลส่วนใหญ่นำมาใช้ในการสร้างระบบ เป็นเรื่องพฤติกรรมของคน เช่น ประวัติการจ่ายหนี้ การผิดชำระหนี้ คะแนนไฟโก้ที่คำนวณออกมาแต่ละครั้งจึงแตกต่างกันออกไปตามช่วงเวลาและลักษณะของการดำเนินชีวิต ผู้ที่จ่ายหนี้คืนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ผิดสัญญาการชำระหนี้ และรักษาสัดส่วนของการเป็นหนี้อย่างเหมาะสม คะแนนไฟโก้จะอยู่ในระดับดีและอาจเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่วนผู้ที่จ่ายหนี้บ้างไม่จ่ายบ้าง มีภาระหนี้มากมาย คะแนนไฟโก้จะลดลงตามลำดับ ผลลัพธ์ที่คนทั้งสองได้รับจึงแตกต่างกันด้วย ผู้ที่มีพฤติกรรมดีย่อมได้รับสิทธิประโยชน์หลากหลาย เช่น มีเครดิตในการจับจ่ายใช้สอย เมื่อต้องการกู้หนี้ยืมสิน จะได้รับการอนุมัติและด้วยดอกเบี้ยที่ต่ำ ส่วนผู้ที่มีพฤติกรรมเสีย ย่อมได้รับผลที่ตรงกันข้าม

แนวคิดและวิธีการของระบบคะแนนพฤติกรรมไฟโก้ ที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบการวัดระดับชาวพุทธด้วยคะแนนพฤติกรรม พอสรุปได้คือ 1) แนวคิดที่ว่า พฤติกรรมของคนวัดกันได้ 2) วิธีการในการสร้างระบบคือ การใช้พฤติกรรมของคนเป็นข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการเลือกตัวแปรเด่น การใช้คณิตศาสตร์และสถิติในการวัด และการประเมินผล

วัตถุประสงค์ที่ 3: เพื่อเสนอรูปแบบการวัดระดับชาวพุทธด้วยคะแนนพฤติกรรม ตามแนวทางระบบคะแนนพฤติกรรมของบริษัทไฟโก้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยสามารถใช้คำจำกัดความและโครงสร้างของชาวพุทธตามความใกล้ชิดพระศาสนามาเป็นกรอบของการวัดระดับ และ

¹⁹ Liu, Tina C., *Intro to Credit Scorecard*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://towardsdatascience.com/intro-to-credit-scorecard-9afeaaa3725f>, [1 เมษายน 2563].

ประยุกต์ใช้แนวคิดและวิธีการสร้างระบบคะแนนไฟโกล์มาสร้างเครื่องมือการวัด กล่าวคือ ในเบื้องต้น เลือกรูปแบบตัวอย่าง 2 ประเภทคือ 1) คฤหัสถ์ ซึ่งเป็นชาวพุทธระดับทั่วไป ได้แก่ นักเรียนมัธยมและ นักศึกษา 2) กลุ่มอุบาสก-อุบาสิกา ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมของวัดเป็นประจำ คำถามที่ใช้ในการ ทดสอบคือตัวแปรเด่นที่เลือกมาจากหลักธรรมวินัยสำหรับคฤหัสถ์และอุบาสก-อุบาสิกา ตามวิธีการ เลือกตัวแปรเด่นของระบบคะแนนไฟโกล์ คำถามมี 2 ชุดๆ ละ 10 คำถาม กล่าวคือ 1) ของคฤหัสถ์ เป็น คำถามเกี่ยวกับความถี่ของการบำเพ็ญบุญกุศลวิธปฏิบัติและศีลวินัยทั่วไป เช่น การตัดบาตร การรักษา ศีล หรือการปฏิบัติหลักธรรมตามทศก คำตอบเป็นแบบปรนัยคือไม่เคย เป็นครั้งคราว หรือเป็น ประจำ 2) ของอุบาสก-อุบาสิกา เป็นคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจอุบาสกธรรม เช่น เชื่อในเครื่องราง ของขลัง การกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้เลือกจากคำตอบคือถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง คะแนนรวมอยู่ใน ระหว่าง 0-10 คะแนน การจัดระดับใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับของลิเคอร์ท คือ แยก: 0.1-2.0 พอใช้: 2.1-4.0 ปานกลาง: 4.1-6.0 ดี: 6.1-8.0 ดีมาก: 8.1-10.0 คะแนนศูนย์มิได้รับการจัดระดับ

ในการสร้างเครื่องมือวัดระดับ ผู้วิจัยได้ใช้กูเกิ้ลสคริปเขียนคอมพิวเตอร์โปรแกรมที่แสดง เป็นกุเกิ้ลฟอร์มบนอินเทอร์เน็ต แล้วส่งโปรแกรมในรูปแบบของคิวอาร์โค้ดไปให้ผู้ทดสอบๆ เปิด โปรแกรมผ่านโทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์ หลังจากผู้ทดสอบส่งคำตอบมาให้ เครื่องมือมีฟังก์ชัน พิเศษเพื่อคำนวณคะแนนรวมและส่งคะแนนพร้อมทั้งคำอธิบายไปให้ผู้ทดสอบผ่านอีเมลที่ผู้ทดสอบให้ ไว้ในฟอร์ม สำหรับอุบาสก-อุบาสิกา ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ไม่ชำนาญการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ให้ กรอกคำตอบในแบบฟอร์มแทน ในการเสนอผลการทดสอบ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติเชิงพรรณนามาเป็น เครื่องมือในการนำเสนอ

ตัวอย่างคำถาม		ตัวอย่างคำตอบและคะแนนรวม																																																																														
<p>การวัดระดับชาวพุทธ-1</p> <p>ชื่อ-นามสกุล *</p> <p>Your answer</p> <p>อีเมล (ถ้าไม่มี ใส่อักษรว่างไว้)</p> <p>Your answer</p> <p>ตัดบาตร *</p> <p>☐ ไม่เคย</p> <p>☐ เป็นครั้งคราว</p> <p>☐ เป็นประจำ</p>		<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>A</th> <th>B</th> <th>C</th> <th>D</th> <th>E</th> <th>F</th> <th>G</th> <th>H</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td>อีเมล (ถ้าไม่มี ใส่อักษรว่างไว้)</td> <td>ตัดบาตร</td> <td>ไหว้พระ-สวดมนต์</td> <td>ทำบุญทั่วไป เช่น ถวายสังฆทาน ไหว้พระที่บ้าน</td> <td>รักษาศีล ๘ เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่พูดเท็จ</td> <td>...</td> <td>คะแนนรวม</td> </tr> <tr> <td>1</td> <td>ชื่อ-นามสกุล</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>ปรัชญา ชิมแย้ม</td> <td></td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>เป็นประจำ</td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>...</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>บุญชิตา แสงแก้ว</td> <td></td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>เป็นประจำ</td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>...</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>ชลรัตน์ รันดี</td> <td></td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>เป็นประจำ</td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>...</td> <td>7</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>ทฤทัย ศรีสังข์</td> <td></td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>เป็นประจำ</td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>...</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>6</td> <td>นพรัตน์ ไปก</td> <td></td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>เป็นประจำ</td> <td>เป็นครั้งคราว</td> <td>ไม่เคย</td> <td>...</td> <td>4</td> </tr> </tbody> </table>								A	B	C	D	E	F	G	H			อีเมล (ถ้าไม่มี ใส่อักษรว่างไว้)	ตัดบาตร	ไหว้พระ-สวดมนต์	ทำบุญทั่วไป เช่น ถวายสังฆทาน ไหว้พระที่บ้าน	รักษาศีล ๘ เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่พูดเท็จ	...	คะแนนรวม	1	ชื่อ-นามสกุล								2	ปรัชญา ชิมแย้ม		เป็นครั้งคราว	เป็นประจำ	เป็นครั้งคราว	เป็นครั้งคราว	...	5	3	บุญชิตา แสงแก้ว		เป็นครั้งคราว	เป็นประจำ	เป็นครั้งคราว	เป็นครั้งคราว	...	5	4	ชลรัตน์ รันดี		เป็นครั้งคราว	เป็นประจำ	เป็นครั้งคราว	เป็นครั้งคราว	...	7	5	ทฤทัย ศรีสังข์		เป็นครั้งคราว	เป็นประจำ	เป็นครั้งคราว	เป็นครั้งคราว	...	5	6	นพรัตน์ ไปก		เป็นครั้งคราว	เป็นประจำ	เป็นครั้งคราว	ไม่เคย	...	4
	A	B	C	D	E	F	G	H																																																																								
		อีเมล (ถ้าไม่มี ใส่อักษรว่างไว้)	ตัดบาตร	ไหว้พระ-สวดมนต์	ทำบุญทั่วไป เช่น ถวายสังฆทาน ไหว้พระที่บ้าน	รักษาศีล ๘ เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่พูดเท็จ	...	คะแนนรวม																																																																								
1	ชื่อ-นามสกุล																																																																															
2	ปรัชญา ชิมแย้ม		เป็นครั้งคราว	เป็นประจำ	เป็นครั้งคราว	เป็นครั้งคราว	...	5																																																																								
3	บุญชิตา แสงแก้ว		เป็นครั้งคราว	เป็นประจำ	เป็นครั้งคราว	เป็นครั้งคราว	...	5																																																																								
4	ชลรัตน์ รันดี		เป็นครั้งคราว	เป็นประจำ	เป็นครั้งคราว	เป็นครั้งคราว	...	7																																																																								
5	ทฤทัย ศรีสังข์		เป็นครั้งคราว	เป็นประจำ	เป็นครั้งคราว	เป็นครั้งคราว	...	5																																																																								
6	นพรัตน์ ไปก		เป็นครั้งคราว	เป็นประจำ	เป็นครั้งคราว	ไม่เคย	...	4																																																																								

ภาพที่ 3 - ตัวอย่างคำถาม-คำตอบและคะแนนรวมของผู้ทดสอบ (ชื่อปลอม)

ผลการวัดระดับชาวพุทธด้วยคะแนนพฤติกรรม จากจำนวนผู้ทดสอบที่กำหนดไว้ 60 คน แต่ที่ทดสอบจริงและได้ข้อมูลมา 67 คน มีดังนี้ ระดับแยก 5 คน, ระดับพอใช้ 9 คน, ระดับปานกลาง 32 คน, ระดับดี 16 คน, ระดับดีมาก 3 คน และ ได้คะแนนศูนย์ 2 คน

5. บทสรุป

การวิจัย เรื่องรูปแบบการวัดระดับชาวพุทธด้วยคะแนนพฤติกรรม มีข้อสรุปและประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ในภาษาไทย คำว่าที่สื่อความหมายถึงชาวพุทธหลายคำ เช่น พุทธศาสนิกชน พุทธมามกะ แต่ใช้กันอย่างไม่มีการกำหนดแน่นอน เมื่อสืบค้นในพระไตรปิฎก มีคำที่สื่อความหมายถึงชาวพุทธมากกว่า 35 คำ คำไทยว่า “ชาวพุทธ” ไม่มีปรากฏในหลักฐานหรือเอกสารโบราณ หรือในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 สันนิษฐานว่าเป็นคำที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 9 นี้เอง เมื่อพิจารณาในแง่ของความหมาย คำนี้อาจแปลมาจากคำว่า “พุทธศาสนิกชน” ซึ่งพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายว่า “น. ผู้นับถือพระพุทธศาสนา” ไม่ระบุเพศและภาวะ จึงหมายเอาชาวพุทธโดยรวม และสันนิษฐานว่าเป็นคำที่สมเด็จพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงประดิษฐ์ขึ้น คำว่า “พุทธิก” อาจแปลว่า “ชาวพุทธ” ได้ เช่นในคำว่า “ยุวพุทธิก” (ชาวพุทธรุ่นเยาว์) คำว่าพุทธศาสนิกหรือพุทธิกไม่มีปรากฏในพระไตรปิฎก เมื่อตรัสถึงบริษัท 4 พระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า “สาวก” ตามที่ปรากฏในมหาสิหนาทสูตร²⁰ คำอื่นๆ เช่น พุทธบริษัท พุทธทายาท อาจสงเคราะห์แปลว่าชาวพุทธได้เช่นเดียวกัน คำว่าพุทธมามกะ หมายถึงผู้ที่ปฏิญาณตนเข้าเป็นอุบาสก-อุบาสิกา มิได้หมายเอาชาวพุทธโดยรวมดังที่เข้าใจกัน บรรดาคำเหล่านี้ บางคำหมายเอาเฉพาะกลุ่ม เช่น ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา บางคำใช้เป็นคำขยายความ เช่น ชีณาสพ อรหันต์

ในการวิจัยทั่วไป เมื่อเอ่ยถึงสังคมของชาวพุทธหรือโครงสร้างของชาวพุทธ มักอ้างถึงพุทธบริษัท 4 เมื่อใช้คำว่าชาวพุทธหรือพุทธศาสนิกชน มักมุ่งไปที่ชาวพุทธฝ่ายฆราวาส งานวิจัยเรื่อง “ทัศนคติ ความเชื่อ วิถีปฏิบัติในการทำบุญของพุทธศาสนิกชนในมหานคร : กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร”²¹ หรือ “พฤติกรรมทางศาสนาของคนในสังคมเมือง : กรณีศึกษาวัดสนามนอกและวัดสนามใน ตำบลวัดชะลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”²² เป็นตัวอย่างที่ดีของการใช้คำว่าชาวพุทธหรือพุทธศาสนิกชนโดยมิได้แยกแยะ งานวิจัยเหล่านี้มุ่งแสดงและรายงานพฤติกรรมอันหลากหลายของชาวพุทธฆราวาส แต่มิได้แบ่งประเภทของชาวพุทธไว้

²⁰ ม.ม. (ไทย) 12/161/164.

²¹ รุ่งทิพย์ เลิศนิทัศน์, “ทัศนคติ ความเชื่อ วิถีปฏิบัติในการทำบุญของพุทธศาสนิกชนในมหานคร : กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา), (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559).

²² อาทิตยา จารุจินดา, “พฤติกรรมทางศาสนาของคนในสังคมเมือง : กรณีศึกษาวัดสนามนอกและวัดสนามใน ตำบลวัดชะลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชามานุษยวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546).

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2561 มีประชากรชาวพุทธ 63.3 ล้านคน²³ ชาวไทยพีบีเอส รายงานว่า ในปี พ.ศ. 2561 มีพระภิกษุ-สามเณร 334,013 รูป²⁴ จากข้อมูลดังกล่าว ชาวพุทธฆราวาสมีประมาณ 62.8 ล้านคน หรือ 99.5% ของชาวพุทธทั้งหมด ด้วยเหตุที่เป็นกลุ่มใหญ่มาก เราจึงเห็นภาพที่คลุมเคลือไม่ชัดเจนว่า สถานภาพของกลุ่มฆราวาสที่แท้จริงนั้นเป็นอย่างไร คำพูดที่ว่า “ชาวพุทธในปัจจุบันเห็นห่างจากศาสนา” จึงคลุมเคลือและไร้ความหมาย

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะแสดงภาพและสภาพการณ์ของชาวพุทธให้ชัดเจนขึ้น โดยได้เสนอการจัดกลุ่มตามความใกล้ชิดพระศาสนาและใช้เป็นกรอบในการวัดระดับ ในส่วนของฆราวาส แบ่งย่อยเป็น 3 ประเภท คือ 1) คฤหัสถ์ หมายถึงชาวพุทธทั่วไปที่ประพฤติปฏิบัติหลักธรรมพื้นฐานตามหลักคิหิวินัย เราอาจเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “คนใกล้วัด” 2) อุบาสก-อุบาสิกา เป็นคฤหัสถ์ที่นำตัวเข้าใกล้วัดและประพฤติปฏิบัติตามคิหิวินัย เช่น รักษาศีล 5 เป็นประจำ รักษาอุโบสถศีลตามโอกาส ปฏิบัติตามหลักอุบาสกธรรม เราอาจเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “คนใกล้วัด” ส่วนอารามิก-อารามิกินีที่เรียกว่า “คนวัด” ในปัจจุบันไม่มีแล้ว แต่อาจเทียบได้กับคนวัดในรูปแบบใหม่คือแม่ชีหรือปะชาขาวที่อุทิศตนแก่พระศาสนาเต็มที่มีวิถีชีวิตคล้ายนักบวชทั่วไป การแบ่งกลุ่มในลักษณะนี้ทำให้เห็นภาพพจน์ของชาวพุทธและวิถีชีวิตของชาวพุทธกลุ่มแต่ละกลุ่มได้ชัดเจนขึ้น ดังนั้น การใช้คำพูดระบุเฉพาะกลุ่ม เช่น “ชาวพุทธทั่วไปในปัจจุบันเห็นห่างจากศาสนา” จึงมีความหมายไม่คลุมเครือ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า บริษัทไฟโก้ได้คิดค้นระบบคะแนนพฤติกรรมขึ้นมา เพื่อนำไปใช้บริหารจัดการความเสี่ยงในระบบการธนาคารและการเงินหรือธุรกิจอื่นๆ ในตอนแรกยังมีผู้แคลงใจและสงสัยว่า ข้อมูลคือพฤติกรรมของคนกลุ่มหนึ่งในอดีต จะสามารถพยากรณ์พฤติกรรมของคนอีกกลุ่มในอนาคตได้อย่างไร แต่หลังจากได้นำระบบคะแนนไฟโก้ไปใช้ปรากฏว่าได้ผลตามที่ได้วิจัยเอาไว้ ทำให้ระบบคะแนนไฟโก้เป็นที่นิยมมากถึงปัจจุบันและเป็นมาตรฐานของระบบคะแนนทั่วไป ระบบคะแนนไฟโก้เป็นรูปแบบทางธุรกิจ (Business model) ที่เอาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ มาใช้ร่วมกัน บนพื้นฐานของแนวคิดที่ว่า พฤติกรรมของคนวัดกันได้ดี วิธีการสร้างและบริหารระบบอาจปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์และบริบททางสังคม ระบบคะแนนไฟโก้ที่สร้างเมื่อ 10-15 ปีที่แล้วอาจแตกต่างกันกับระบบปัจจุบัน หรือระบบคะแนนที่สร้างให้ธุรกิจต่างประเภทก็แตกต่างกัน เพราะข้อมูลและพฤติกรรมของคนเปลี่ยนไปหรือไม่เหมือนกัน ในการสร้างระบบการวัดระดับ ผู้วิจัยจึงเพียงนำเอาแนวคิดและขั้นตอนการสร้างระบบคะแนนไฟโก้ไปประยุกต์ใช้

²³ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ศาสนาในประเทศไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/ศาสนาในประเทศไทย>, [15 กรกฎาคม 2564].

²⁴ ชาวไทยพีบีเอส, จำนวนพระภิกษุ-สามเณร 14 ปีซ้อนหลัง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://news.thaipbs.or.th/infographic/227#:~:text=ย้อนไปดูข้อมูลจำนวน,2%20แห่ง%20หาทางแก้ไข>.

เท่านั้น ขั้นตอนการสร้างระบบคะแนนไฟโก้แบบเต็มระบบ ต้องอาศัยเวลา บุคลากร และเงินทุนสนับสนุนอย่างจริงจัง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ในการสร้างรูปแบบการวัดระดับชาวพุทธ ด้วยคะแนนพฤติกรรม ผู้วิจัยตั้งโครงงาน (Framework) ไว้ 3 ส่วนคือ ใคร (Who) อะไร (What) อย่างไร (How) และได้เริ่มในส่วนที่ 1-2 ก่อน โดยการสืบค้นความหมายของคำว่าชาวพุทธและหลักธรรมวินัยที่พึงปฏิบัติ ผลจากการสืบค้นพบว่า ชาวพุทธฆราวาสสามารถแยกย่อยออกได้เป็น 3 ประเภท คือ ชาวพุทธทั่วไป อุบาสก-อุบาสิกา และคณวัด ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มชาวพุทธ 2 กลุ่มแรกมาเป็นประชากรในการทดสอบ เพราะเป็นกลุ่มใหญ่สุด มีบทบาทและหน้าที่ไม่ชัดเจน ถามว่าจะวัดอะไรของชาวพุทธ ตอบว่าวัดหลักธรรมวินัยที่ชาวพุทธแต่ละประเภทพึงปฏิบัติ ถามว่าจะวัดอย่างไร ตอบว่าโดยการนำแนวคิดและวิธีการของระบบคะแนนของไฟโก้มาประยุกต์ใช้ รูปแบบที่สร้างขึ้นเป็นเพียงแนวทาง (Guideline) ที่แสดงให้เห็นแนวคิดและวิธีการสร้างระบบการวัดระดับ มิได้เป็นรูปแบบตายตัว ผู้สนใจสามารถนำไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อการวัดประเภทอื่นได้ เช่น การวัดระดับทางแห่งความสำเร็จตามหลักอิทธิบาท 4 เปรียบเทียบกับแนวคิดเรื่องพลังแห่งฉันทะและวิริยะ (GRIT) ของ Angela Lee Duckworth เป็นต้น การวิจัยนี้ถือว่ายังไม่เต็มระบบตามแนวทางของบริษัทไฟโก้ เพราะไม่ได้ใช้สถิติเชิงอนุมานและไม่มีการคำนวณความเป็นไปได้ (Probability, aka, odds) ที่พยากรณ์ผู้ทดสอบว่าจะดีหรือแย่อย่างไรในอนาคต

6. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัยนี้ คือ 1) ความหมายที่ชัดเจนของคำว่าชาวพุทธ 2) โครงสร้างใหม่ของชาวพุทธ 3) รูปแบบการวัดระดับชาวพุทธด้วยคะแนนพฤติกรรม (ดูภาพที่ 1-3 ประกอบ)

เอกสารอ้างอิง

- ข่าวไทยพีบีเอส. **จำนวนพระภิกษุ-สามเณร 14 ปีซ้อนหลัง**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://news.thaipbs.or.th/infographic/227#:~:text=ย้อนไปดูข้อมูลจำนวน,2%20แห่ง%20หาทางแก้ไข,2562>.
- ป. หลงสมบุญ, พันตรี. **พจนานุกรม มคอ-ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร: ร้านเรื่องปัญญา, ม.ป.ป.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **พระพุทธศาสนาในเอเชีย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2540.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **ธรรมนุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 200. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน, 2541.

_____. **สยามสามไตร**. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน, 2552.

พื้น ดอกบัว, รศ. **พระพุทธศาสนากับคนไทย**. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาคาร, 2542.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525.

รุ่งทิพย์ เลิศนิทัศน์. “ทัศนคติ ความเชื่อ วิธีปฏิบัติในการทำบุญของพุทธศาสนิกชนในมหานคร :

กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**.

สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา). บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ

มหาวิทยาลัย, 2559.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **ศาสนาในประเทศไทย**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/ศาสนาในประเทศไทย>, [10 มกราคม 2565].

อาทิตยา จารุจินดา. “พฤติกรรมทางศาสนาของคนในสังคมเมือง : กรณีศึกษาวัดสนามนอกและวัด

สนามใน ตำบลวัดชะลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร**

มหาบัณฑิต. สาขาวิชามานุษยวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546.

Liu, Tina C. **Intro to Credit Scorecard**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://towardsdatascience.com/intro-to-credit-scorecard-9afeaa3725f>, [10 มกราคม 2565]

Sipes, Jeff. **An Inside Look at FICO Scores**. Blue Water Credit: Kindle Edition, 2019.

Wikipedia. **Likert scale**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://en.wikipedia.org/wiki/Likert_scale, [10

มกราคม 2565].

